

op eenmaal, maar laat haar openbaring langzaam voortschrijden, opdat aan de vaten des toorns, die tot het verderf toebereid zijn, alle onschuld zou worden benomen, doordat zij zich niet bekeeren onder die lankmoedige, slechts langzaam voortschrijdende toornopenbaring des HEEREN. Maar wanneer dan eenmaal de lankmoedigheid ten einde geloopt is, en de toorn Gods zich in volle verschrikking gaat openbaren, ligt de allerdiepste oorzaak van het verderf van deze vaten des toorns, n i e t s l e c h t s in hun verwerpen van deze lankmoedigheid, maar in Gods e e u w i g b e s l u i t. Gods besluit tot verkiezing en verwerping en de effectueering daarvan in het laatste gericht, hoe lang onder Zijn lankmoedigheid dat gericht ook moge uitgesteld zijn, mogen geen oogenblik van elkaander worden losgemaakt.

En daarom kan onze conclusie ook niet anders zijn, dan dat juist in het bepalen van het rechte begrip van de lankmoedigheid Gods, de discussie heden ten dage opnieuw heeft aan te knopen bij de debatten ter Dordtsche Synode, en dat ook hier aan het licht treedt, wie heden ten dage v o t o d o r d r a c e n o arbeidt en wie niet. De hedendaagse discussie over alles wat samenhangt met de prolongeering van de wereld en met de vraag of er een gunstige gezindheid is in God jegens alle menschen, zal zich, om waarlijk vruchtbaar te zijn, dan ook geen oogenblik mogen losmaken, van hetgeen in Dordt confessioneel is vastgelegd. De confessioneele trouw is in geding, niet slechts op de punten van verbond, doop en wedergeboorte, maar ook en vooral op die van genade, zonde en voorzienigheid Gods. De worsteling der geesten onder de hedendaagse gereformeerden raakt heel het veld van de confessioneele en dogmatische bezinning.

♦

5) Zoo komen we tot een der laatste punten, die we aan de orde wenschen te stellen. Als derde publicatie van gewicht voor deze discussie noemde ik reeds eerder de laatste aflevering van de Catechismusverklaring van prof. Schilder. Daarin heeft hij n.l. voortgesponnen aan den draad, welke hij in zijn Twee Bijdragen enz. reeds had opgenomen uit de oude dogmenhistorie rond Dordt, n.l. dat in de debatten met de remonstranten aan het licht kwam, hoe reeds Pelagius had geponereerd, dat ook de creatuurlijke existentie als zoodanig gunst was van God. Augustinus bleek daar zeer van geschrokken te zijn en niet alleen hij, maar ook de groote Jezufetische polemisten uit den reformatietijd hielden vol, dat de term g e n a d e alleen te reserveeren was voor de o p e r a r e p a r a t i o n i s, der werken Gods ter verlossing van de geschapen wereld.

Dat heeft voor het onderhavige onderwerp gewichtige consequenties. „Ware scheppen”, aldus prof. Schilder, „in den zin van in-de-existentie-roepen per se een daad van gunst, dan zou de zonde God dwingen Zijn innerlijke houding te veranderen; dat is: o p t e h o u d e n, z i c h z e l f t e „ b e w a r e n ” ²³⁾. Maar dan geldt ook onverbiddeijk: „Als in de schepping het existeren (en co-existeren) geen „gunst” (gratie) kan zijn, dan is het c o n t i n u e e r e n van het (co)existeren, óók na den val, in zichzelf geen genade” ²⁴⁾.

Dus liggen de wortels voor wat wij nu maar populair zullen noemen de gemeene-gratie-leer in de locus over de schepping! Als het roepen van de dingen, die niet zijn, alsof ze waren (Rom. 4:17) g u n s t, g e n a d e is, dan moet volgen, dat het in stand houden van die dingen, evenzeer g u n s t, g r a t i e is. Maar indien het scheppen van wereld en menschen door Gods machtswoord een daad is van s o u v e r e i n i t e i t, die als het ware het verbondsverkeer met den naar het beeld Gods geschapen mensch mogelijk maakt, dan kan de prolongatie van de wereld als zoodanig ook geen gunst Gods openbaren. Wel handhaaft God daardoor de mogelijkheid voor den gevallen mensch om ook ná den val in verbondsverkeer te blijven leven, maar nu uiteraard slechts door in vergevende gunst zijn gevallen bondskind te blijven aan nemen. Maar tegelijk legt God door het continueeren van de wereld, ook ná den val de basis om Zijn eeuwig besluit tot verwerping te accentueeren in het verdragen van de vaten des toorns tot het verderf t o e b e r e i d. En bij dat alles blijft de g e z i n d h e i d v a n d e n e e u w i g e n G o d d e z e l f d e, al kan Hij Zijn openbare houding tegenover het gevallen schepsel in den tijd wel eens wijzigen. Zoo kunnen b.v. ook die Schriftplaatsen verklaard worden, die spreken van het b e r o u w van God. Maar wie over het b e r o u w G o d s spreekt, zal dat nooit kunnen doen, tenminste wanneer hij daar dogmatische conclusies uit zou willen trekken, zonder tevens in rekening te brengen, dat Jacobus zegt, dat er bij God geen verandering is noch schaduw van omkeering. Jac. 1:17c.

♦

6) En aldus ontvangen wij tenslotte ook het eenig mogelijke verweer tegenover den laatsten auteur, dien we wenschen te bespreken.

Ik bedoel dr Karl Barth, die in het jongste deel van zijn kerkelijke dogmatiek (deel III, 3) ook handelt over de voorzienigheid Gods. Het is wel jammer, dat

²³⁾ Dr K. Schilder, *Heidelbergsche Catechismus*, 3, pag. 224.

²⁴⁾ A.h.w., pag. 226.

dit deel juist verscheen, nadat dr Berkouwer het zijne gepubliceerd had. Want we zijn wel benieuwd, hoe hij zich, o p z i j n s t a n d p u n t, tegen Barth zou verweren.

Het zou ons intusschen in het bestek van dit artikel veel te ver voeren, hier ook maar een kort exposé te geven, van wat Barth bij dit punt te berde brengt. Het zou overigens interessant genoeg zijn. Onze lezers hebben er trouwens iets van kunnen vernemen, toen prof. Schilder onlangs Miskotte's applaus voor Barth's beweringen over het Nichtige afwees.

Maar er is één punt in Barth's beschouwingen over schepping en voorzienigheid, dat bij de boven beschreven discussie ook van gewicht is. Het raakt weer het fijne puntje of de schepping als zoodanig reeds een daad van Gods gunst, of gratie is.

Barth onderscheidt bij de beschrijving van de schepping tusschen een u i t e r l i j k e n en een i n n e r l i j k e n grond voor deze machtsdaad Gods. We laten nu rusten of heel deze onderscheiding geen dwaasheid is. Maar we willen slechts letten op wat hij daarover beweert. De i n n e r l i j k e n grond voor de schepping zou dan daarin bestaan, „dat reeds de wijsheid en almacht van God den Schepper niet slechts in het algemeen wijsheid en almacht, maar de (wijsheid en almacht) van zijn v r i j e l i e f d e zijn” ²⁵⁾. (Wij vertalen en spaticeeren). Zooda ook uit andere beschouwingen van Barth blijkt, i d e n t i f i c e e r t hij de eigenschappen van Gods wijsheid, almacht en liefde. Al zijn dat verschillende termen, ze beschrijven feitelijk slechts één zelfde zaak. Het wordt, ook op dit punt, bij Barth één groote tautologie. Dat wil zeggen, dat hij met telkens andere woorden, toch feitelijk hetzelfde beweert. En het gevolg is, dat de distincties binnen het goddelijk Wezen, die de oude gereformeerde dogmatiek terecht i n k l e v e n d e e i g e n s c h a p p e n G o d s noemde, door hem worden omgevormd tot u i t g a a n d e d a d e n G o d s, openbaringsdaaden aan ons. En terwijl de gereformeerde dogmatiek Gods u i t g a a n d e d a d e n nauwkeurig onderscheidde in de werken Gods van schepping en verlossing, identificeert Barth deze. Vandaar zijn conclusie: „Ook de schepping, reeds de schepping is het werk van de vrije, vaderlijke genade en barmhartigheid Gods”.

Maar dan kan het ook niet anders of de daad van Gods Voorzienigheid wordt van een daad van souvereiniteit omgevormd tot een daad van Gods genade. „Het is de macht, in welke Hij de creatuur onderhoudt, n.l. Zijn barmhartigheid, die in Zijn Zoon Jezus Christus midden in de creatuur en zelf in creatuurlijke gestalte verschenen en krachtig is.” ²⁶⁾

Interessant is ook de beschouwing van Barth over wat de oude gereformeerde theologen op dit punt schreven. Op zijn bekende geniale wijze tracht hij ook nu weer de oude gereformeerde theologie te annexeren voor zijn eigen, tegen de grondgedachten van die theologie diametraal overstaande dogmatiek. Zoo wijdt hij een breede beschouwing aan wat Heidanus destijds schreef over den t e r m c o n s e r v a t i o. Heidanus maakte bij dien term bezwaar tegen het voorzetsel CON (dat is: mede). Dat zou in dezen term wijzen op een medewerking van den mensch in het con-servieren van de wereld. Immers bij Gods s e r v a t i o (bewaring) zou dan het c o n s e r v a r e (mede-bewaren) van den mensch bijkomen, zoodat de gedachte van een dubbele servatio gewekt wordt. Volgens Barth nu zou dit door Heidanus gestelde probleem opgelost kunnen worden als wij aan dat begrip c o n een geheel andere beteekenis geven, n.l. dat het daarin gaat om een bepaalde servatio, die aan de servatio Gods toegeordend is. En dat is dan volgens Barth de uiterlijke, bijkomende genade van de onderhouding van de creatuur, die uit de e i g e n l i j k e en i n n e r l i j k e genade van haar redding door Jezus Christus zou moeten volgen. Inderdaad is het waar, wat Barth in dit verband schrijft: „Juist na deze verklaring van het CUM heeft in de zeventiende eeuw niemand gedacht.” ²⁷⁾ Geen wonder! Deze oude theologen dachten er ook niet over de werken Gods der schepping ook maar een oogenblik te verwarren met die van de herschepping der wereld.

En daarmee willen we dit artikel beëindigen. Uit deze korte vingerwijzing naar de laatste publicatie van Karl Barth blijkt wel, dat we vandaag als gereformeerde theologen en vooral niet minder als confessoren scherp zullen moeten onderscheiden in de werken Gods naar buiten tusschen die van de s c h e p p i n g en van de h e r s c h e p p i n g.

²⁵⁾ Dr Karl Barth, *Dogmatik*, 3, 1, 1945, pag. 262. „Er (n.l. de „innere Grund”) besteht darin, dass schon die Weisheit und Allmacht Gottes des Schöpfers nicht irgend eine Weisheit und Allmacht, sondern die seiner freien Liebe war”.

²⁶⁾ A.h.w., pag. 32, midden in een overigens interessante excurs (mede in verband met het boven vermelde debat tusschen Augustinus en Pelagius), staan die veelbeteekenende woorden: „Auch die Schöpfung, schon die Schöpfung, ist das Werk der freien väterlichen Gnade und Barmherzigkeit Gottes”.

²⁷⁾ Dr Karl Barth, *Dogmatik*, 3, 3, 1950, pag. 67: „Es ist die Macht, in der er die Kreatur erhält, seine Barmherzigkeit, die in seinem Sohne Jesus Christus inmitten der Kreatur und selber in kreatürlicher Gestalt erschienen und kräftig ist”.

²⁸⁾ A.h.w., pag. 68: „Eben an diese Erklärung des cum hat im 17. Jahrhundert niemand gedacht”. Voorzientige bewaring van de wereld én haar verlossing in Christus zijn dus bij Barth in feite identiek.

Karl Barth haalt deze door elkaar en berooft ons in feite van onze werkelijke verlossing. Want genade beteekent altijd herstel van wat in den beginne goed geschapen was. Maar bij Barth is van herstel geen sprake. Er is geen werkelijk goede schepping bij hem ooit geweest, want schepping, voorzienigheid, val en verlossing vallen bij hem samen in de eene groote tautologie van openbaring en verzoening.

Maar daarom te meer mogen wij als gereformeerde theologen geen oogenblik ook maar den weg opgaan, dien dr Berkouwer in dit boek gewezen heeft. Zoodra de prolongatie van de wereld openbaring van Gods liefde worden gaat, is feitelijk het verweer tegen Barth onmogelijk geworden. Wanneer de schepping en onderhouding van de wereld reeds gratie, gunstbetoon zijn, is het onmogelijk geworden de fundamente van de gereformeerde theologie en de confessie, zooals die in Dordt bevestigd zijn, verder te handhaven tegen deze doodelijke gevaarlijke bestrijders als Karl Barth en de zijnen.

En daarom kan ook nu onze conclusie geen andere zijn, dan deze: wie vandaag de werkelijke erfenis van dr Abraham Kuyper veilig stellen wil tegenover diens barthiaansche bestrijders, kan niet volstaan met een tusschenstandpunt in te nemen tusschen Kuyper enerzijds en Barth ter anderer zijde maar hij ga achter beiden terug naar het Woord, zooals de vaders het in de dagen van de groote reformatie beleeden hebben en in Dordrecht hebben veilig gesteld, hij snijde vanuit die positie bij Kuyper uit, wat uitgesneden moet worden en stelde zoo zijn werkelijke erfenis veilig, ook voor de komende geslachten. Maar eerste voorwaarde voor dit alles is wederkeer tot het zuivere Woord en radicale verwerping van alle bovenschriftuurlijke bindingen. Dan zal de gereformeerde theologie ook in dit tijdsgewricht haar ware kracht ontplooiën kunnen.

Zwolle

R. H. BREMMER.

NASCHRIFT (van de Redactie). We hebben dit artikel gereserveerd voor ons „Oudejaarsnummer”; voor het overgrote deel raakt het immers de vraag van de beteekenis en bewaring en verglijding van de wereld en haar tijden. Een chapitre, dat bij de jaarswisseling de gedachten heeft bezig te houden, zullen wij bij 't toch wezenlijke geschieden van de dagen 31 Dec. en 1 Jan. de oogen open hebben, en de lezenden met wat anders dan met mooie motto's-op-fluweel omgord.

In de nieuwe aflevering van mijn „Catechismus”, die in Januari verschijnt, heb ik met Barth's nieuwste fantasieën in zijn jongste deel Dogmatiek afgerekend. De ééne groep zal zeggen (ten minste als ze weet wat „scherp” is): dát is nu het scherpste, wat de man ooit geschreven heeft; en dat zal dan in haar mond beteekenen: het „venijnigste”. De andere zal zeggen: als het w á á r is, wat hij schreef, dan was Barth's Dogm. III, 3 het „venijn”, dat tegenwoordig met behulp van professoren, die beter moesten weten, wordt ingespoten in ons volk; en dus is de afwijzing ervan zóó scherp als een waarschuwing o m n i e t l a n g e r v e r g i f t e t e n. Temeer, omdat, zooals in die Catechismus-aflevering betoogd wordt, de venijngeving op het punt, waar Barth nu eindelijk terecht moest komen, uit een oogpunt van wetenschappelijke formuleering en fundeering het stunteligste is, en meest tegenstrijdige, wat een man, die eenmaal grondig mistastte, móest schrijven, toen hij niet herroepen wilde wat hij in den aanvang heeft opgezet, en tóch een poging moest wagen om het wetenschappelijk te handhaven en te fundeeren. Het is een zielige vertooning; nonsens in ingenieuze vorm, en oude ketterijen in met reformatietermen bedrukt pakpapier.

Op wat dr Berkouwer schreef, hoop ik in te gaan bij de bespreking van Zondag 10 (voorzienigheid); dan komt meteen nog een enkele opmerking aan het adres van dr S. J. Ridderbos. Alle Ding hat seine Zeit. K. S.

Boekbespreking

Gereformeerde Scheurkalender voor 1951.

Wij hebben iets goed te maken ook tegenover dezen kalender „van en voor eigen huis”. We hadden een vorige maal ons opgedragen op tijd te zijn met een aankondiging, maar de Kalendercommissie, de Weststraat 13 in Arnhem, zal wel vergeefs hebben uitgezien naar onze aankondiging; die was niet op tijd, en heeft na den termijn van de kalender-invasie geen zin meer.

Daarom willen wij nu, nadat we een exemplaar ook van het „bloc” van den nieuwen Gereformeerden Scheurkalender hebben ontvangen, aanstonds de verschijning aankondigen. En we kunnen dit met warmte doen. Er waren, zoo vernemen we, in onzen kring wel gezinnen, waar vanwege het „mooiere” schild de voorkeur gegeven werd aan andere kalenders.

Wij meenen, dat met deze uitgave dat bezwaar weggenomen is.

En wat den tekst aangaat, wel, de reeds genoemde Kalendercommissie gaat uit van de Gereformeerde Kerk van Arnhem, en heeft zich dus in haar uitnodigingen tot medewerking beperkt tot predikanten van eigen huis, d.w.z. die de afbraak hebben geweigerd en

van c
medev
Febru
le; Ag
Ds J.
Spilke
H. V
C. Jaa
Onc
den s
en he
ten o
minst
gea
geh
het t
te zin
Wie
wil be
wordt
missie
De
lijke w

Het
Gron
der
twee
den é
feest
achte
ding;
S. S.
J. P.
heusc
Ik he
hoog
kan
Hij be
was é
gebied
heeler
inter
moeit
we m
port-
We
goed
ment
is f

We
in he
ook
vange
Het t
gesch
wege
We b
die de
Stude
naam
hadde
ginne
rech
tastba
nog p
sers
oogen
Hoog
vinde
niet,
Ove
eenig

Wij
dente
humo
en di
lei v
K. V.
van c
burg-
ander
de K.
argur
detail
bij ve
Scri
ments
Hier
tooid,